

Piret Põldveri ärkamise seisundid

Piret Põldver. Tõmme. Tartu: Kastani
Tänava Kirjastus, 2024. 103 lk.

Piret Põldveri luulekogu „Tõmme” on suuresti iseendasse ja ellu ärkamise lugu. Luuletused fikseerivad hetki, kus toimub nihe elususe poole ning luuakse füüsilise ja emotsionaalse keha, psühhofüüsilise inimese ja aistitava välismaailma vaheline kontakt, mis sünnib sageli just tajude – puudutamise, maitstmise – kaudu.

„Tõmme” on Põldveri kolmas luulekogu ja neljas ilukirjanduslik raamat. Varem on ta avaldanud luulekogud „Alati nii järsku” (2020) ja „Suunurgad” (2023) ning proosateose „Hoog” (2022). Samuti on Põldver koostöös kitarrist Kalev Karlsoniga välja andnud kaheksa palaga plaadi „Tõmme. Muusika ja luule” (2025). Plaadil on mitu luuletust samanimelisest raamatust („Kipsist pead”, „Milleks üldse keha”, „Mängides ei ole sul võtta teist keha”, „Minu sees settib üks laev”, „Kuivatan oma armastust”, „Meie tapid klapivad”, „Ärge kinkige mulle lilli” – plaadil hõlmab üks pala kohati mitut luuletust), kuid sellelt leiab ka luuletusi kogust „Suunurgad” („Maha tuli matta”, „Sinad”, „Väga suur tuul on”).

Puudutused ja kohalolu

Üsna kogu alguses tõdetakse luuletuses „Võib-olla polegi sel rohkem mõtet” (lk 12–13), et ehk polegi elus ja elusolemises midagi suuremat ja tähtsat, „kui et lõhnu tunda ja tunda puudutusi, / siidiseid, / mööda keha alla valgumas”. Luuletuses sisalduvat asesõna *see* („seda”, „sel”) saab mõista kui elusolemist või laias tähenduses suhet olemasolevaga, sest edasi kohtab selles luuletuses tuult, „mis puhub juukseid silmade pealt eemale”, kitarriheli, „mis kõditab roiete vahelt”, kontserti „tõrva-hõnguses puukirikus, / mis tõstab õhku”, ja puid, mis „joonistavad tumedasse taevasse, / mändide ja sambla lõhna”. Niisiis kirjeldatakse ja püütakse tabada inimest ümbritsevat maailma ning teadvustatakse selle mõju kogevale ja kirjutavale minale. Nii on luuletus omamoodi kohalolu manifest, sest see lõpeb ridadega „võib-olla ei olegi vaja rohkem / kui siin ja praegu tunda puudutusi ja helisid”.

Üks hilisem luuletus algab omakorda küsimusega: „Milleks üldse keha, / kui see ei suuda tunda lauaplaadi / jahedust sõrmede all, / sooja õhku, / kohvi maitset / ja igatsust sinu järele?” (Lk 38) Seejärel vaadeldakse suhet Sinaga, mis on kehaline, sest Sina voolab „nagu vesi / mööda mu reisi” ja hingab „vaikust mu kuklalt”. Mina omakorda maitseb teda kohvis. Ehkki esmainstinkti järgi tahaks Sinas näha teist inimest, mõistab lugeja ülelugemisel, et Sina taga peitub *igatsus* ning luuletus

annab igatsusele kuju meid ümbritseva füüsilise maailma ja sellesse suhtumise kaudu. Mõistame koos lüürilise minaga, et „sa” ehk igatsus ongi „needsamad sõnad paberil, / need uurded / minu keha sees, / valu jälg kõhuõõnes, / minu enda juuste lõhn ja vesi, / millel on kuju ainult siis, / kui annan ise vormi” (lk 39).

Tõmbe mõjuväljas

Luuletuse „Mängides ei ole sul võtta” (lk 41) lõpuridade keeris – „viib siuhti / keerrist pidi alla” – on omal moel kohal juba varem, sest luuletuses „Vahepeal lööb maa jalge all lõhki” (lk 15) kukutakse „vihinal sisse”, olgu siis maasse või iseendasse. Selles tekstis on just iha ehk „pildid sellest, mida kunagi ei saa” see, mis aeg-ajalt tõmbab „nagu keeris” endasse.

„Pildid sellest, mida kunagi ei saa”, ja sissekukkumine kuhugi, kus „on kõrged puud täis aega” (lk 15), toob meelde Walter Benjamini essee „Ajaloo mõistest” teise teesi, kus on juttu kadestusest, mida võiks tunda mitteolnu suhtes: inimesed, „kellega oleksime võinud rääkida”, ja mehed, kes oleksid võinud meile anduda (Benjamin räägib muidugi naistest, „kes oleksid võinud [...] anduda”). Sest on inimlik, nagu tõdeb Benjamin, et „meie õnnekujutelmas heliseb võõrandamatuna kaasa lunastuse kujutelm”.¹

Põldveri iha ja igatsuse lunastus võiks ehk peituda vees ja sümboolses vihmas, mis loputab möödunu läbi. Luuletuses „Vihm väanab juustest välja ööd ja hommikud” (lk 44–45) ongi just vihm see, mis „väanab välja”, „tõmbab [...] niiskeks”, „ei lõpe”, „viib jõega koos eemale” ja „raputab tükid lahti”. Lahtiraputus on vajalik, sest „[o]n selliseid päevi, / kui oled kuude viisi

/ olnud keegi teine. / Ja siis hakkad tagasi iseendaks toibuma” (lk 40). Siis toimub „[ä]rkamine pärast pikki unesid” (lk 54). Pärast põhjalikku raputust, tõmbe või keerrisega kaasa minemist, saabub selginemine või rahu ja sellega koos hajub tundeudu.

„Maandumine on pehme, / sõrmede all näivad kõik pinnad nii kindlad, / ja kõikide meeldivuste juures / on kõige meeldivam see rõõm, / et lõpuks ometi selgib udu, / piirjooned, mida kompida, / ei haju enam näivusse, / piirjooned on veel selgemad / ilma unedeta, / ja lõpuks ometi / saab anda maad võimalusele / päriselt kohutada.” (Lk 55)

Egiptuse kook

Emotsionaalsest unest või udust ärkamisel on tagajärjed: „Kui sa üles ärkad, [...] Kui ärkad, on tunnetel tagajärjed” (lk 59). Nii on näiteks luuletuses „Mitte miski pole kunagi” (lk 60–61) tabatud hetk Egiptuse kaubanduskeskuses, kus korraga on „see kook kõikidest asjadest maailmas [...] minu jaoks lihtsalt liiga hea, // ja ma ei tea, mida sellega pihta hakata”. Ülestunnistust, et miski on kellegi jaoks liiga hea, saab mõista kui teravdatud füüsilist maitsetaju, aga ka kui emotsionaalset ülitundlikkust. Asjaolu, et mina ülepea saab tajuda midagi kui enda jaoks liiga head, viitab aga sellele, et mina ei ole varem või vähemalt mõnda aega enne eeltoodud äratundmishetke pööranud oma (maitse)tajule ja seega iseenda vajadustele suurt tähelepanu. Väärtustamata (piisavalt teadlikult) seda, mis on talle endale hea ja mis teda rõõmustab, on mina jätnud iseenda tagaplaanile ja ebaoluliseks.

Korraga, kaugel kodust, võõral maal ja võõral mandril tajub lüüriline mina kõigi meeltega, et kook, mida ta sööb, maitseb talle väga. See tähendab, et ta on selles hetkes kõigi meeltega kohal ja kogeb seda kohalolu, mida rõhutati luulekogu alguses.

¹ W. Benjamin, Ajaloo mõistest. Tlk H. Krull. – W. Benjamin, Valik esseid. Koost M. Tamm. Loomingu Raamatukogu 2010, nr 26–29. Tallinn: SA Kultuurileht, lk 169.

Kui mõnda aega on ta iseendale sellised väikesed, ent elulisust loovad tajuhetked kas keelanud või need lihtsalt märkamata jätnud, siis Egiptuse kaubanduskeskuses märkab ta midagi, mille on vahepeal unustanud ja unarusse jätnud, ning see paneb ta kohmetuma. Kohalolu ja iseendaga (taas)kohtumine võibki tekitada kohmetust. Koos n-ö tajusse ärkamisega on mina paratamatult saanud teadlikuks oma senisest tuimusest ja hooletusest iseenda suhtes.

Kuid tunnetesse ärkamisele ja sellega kaasnevale kohati ebamugavale äratundmisele järgneb leppimine, et mina võib end ka „voolul kanda lasta” (lk 59). Kümme-konna luuletuse pärast märgitakse: „Nüüd on selge, / et parem on hõljuda nagu tume palk / vooluga kaasa, [...] mina igatahes nüüd lähen, [...] langesin kosest alla, [...] kui kadusin vee alla, [...] ja võib-olla tardungi siiasamasse jääkamakaks” (lk 74–75). Kuid siis tuleb „valgus jälle välja” ja „vesi kannab mind edasi” (lk 76).

Emotsionaalne uni või seisak, millest lüüriline mina selles luulekogus ärkab, on hirmude ja kahetsuste valitsetud olukord, kus mina on „punn” (lk 22) või siis on tema „luud [...] mustrilisi valesid täis” (lk 68). See on maailm ja aeg, kus on kahetsust tegemata jäänud tegude pärast, „ära

jäänud maailmu” ja „samme, mida ei astunud, / juuspeenike nõelaots / tikib, / tikib / üha uusi” (lk 68). Kuid nagu öeldud, leiab sellest kogust viiteid lunastuse võimalikkusele, sellele, mis aitab vangistava mitteolnu järele ihalemise, aga ka mitteolnu kahetsuse vastu.

Vee ja voolu ning tõmbega kaasa minemise kõrval aitab mitteolnu pärast kahetsuse vastu kahtlemata eneseiroonia ja iseenda mitte ülearu tõsiselt võtmine. Väga sümpaatne on Põldveri eneseirooniline kujundlik hoiak, mis kord kuivatab „oma armastust sinu vastu / nagu muumiat” (lk 70) ja siis jahmerdab „oma süümevatitekiga” ning jagab iseendale õpetussõnu: „Hingata ongi raske, / kui tekk on näos” (lk 63). Igasugune muutus eeldab ju silmitsi seismist olemasolevaga, sealhulgas iseenda ebamugavustega.

Piret Põldveri „Tõmme” pakub olulisi märkamisi ning üllatavaid seoseid psühhofüüsilise inimese ja aistitava välismaailma vahel. On väga põnev märgata, kuidas esemeline maailm saab lüürilise mina ja tema iseendasse suhtumise osaks. Täiesti eraldiseisvalt oleks huvitav jälgida Põldveri luule suhet ajaga, selle kuluga.

AIJA SAKOVA